

COMPENDI DE LA DOCTRINA SOCIAL DE L'ESGLÉSIA

Coronant els sumaris doctrinals de cada Papa i fidels a l'extensíssim índex analític confeït pels mateixos autors del *Compendi de la Doctrina Social de l'Església*, seleccionem en aquest Annex un conjunt de textos que fan referència al fet nacional. Oferim en primer lloc els que considerem i anomenem «principis» i, acte seguit, en precisem les concrecions entorn de la seqüència: 1. Pobles, 2. Nacions, 3. Grups/minories, 4. Drets dels pobles i de les nacions, 5. Estats, 6. Comunitats dels pobles i de les nacions; família humana/comunitat internacional, 7. Organitzacions intergovernamentals.

I. PRINCIPIS

1. [...] *L'Església interpel·la constantment tots els pobles i totes les nacions, perquè només en el nom de Crist és donada a l'home la salvació.*

2. [...] La pregunta que prové del misteri de la vida i remet al misteri més gran, el de Déu, està al centre de tota cultura; quan se l'elimina, la cultura i la vida moral de les nacions es corrompen (Cf. JOAN PAU II, Carta enc. *Centesimus annus*, 24).

3. [...] L'actuació humana, quan tendeix a promoure la dignitat i la vocació integral de la persona, la qualitat de les seves condicions d'existència, la trobada i la solidaritat dels pobles i de les nacions, és conforme al disseny de Déu, que no deixa mai de mostrar el seu amor i la seva providència respecte dels seus fills.

4. [...] *La dignitat de tot home davant Déu [...] és el fonament últim de la radical igualtat i fraternitat entre els homes, independentment de la seva raça, nació, sexe, origen, cultura, classe.*

5. *L'Aliança que Déu va establir amb Abraham, escollit «pare d'una multitud de pobles» (Gn 17,4), obre el camí de la reconciliació de la família humana amb el seu Creador. La història de la salvació indueix el poble d'Israel a pensar que l'acció divina està limitada a la seva terra; tanmateix progressivament es consolida la convicció que Déu també obra en les altres nacions (cf. Is 19,18-25). Els profetes anunciaran per al temps escatològic el pelegrinatge dels pobles al temple del Senyor en una era de pau entre les nacions (cf. Is 2,2-5; 66,18-23). Israel, dispers a l'exili, prendrà definitivament consciència del seu paper de testimoni de l'únic Déu (cf. Is 44,6-8), Senyor del món i de la història dels pobles (cf. Is 44,24-28).*

6. [...] L'Esperit de Déu, vessat en el cor de l'home –com anuncien els profetes– hi farà arrelar aquells mateixos sentiments de justícia i de misericòrdia que habiten en el cor del Senyor (cf. Jr 31,33 i Ez 36,26-27). Llavors la voluntat de Déu, expressada al *Decàleg* donat al Sinai, podrà arrelar creativament a l'interior mateix de l'home. D'aquest *procés d'interiorització*, en deriven una major profunditat i realisme en l'acció social, que fan possible la *universalització progressiva del comportament de justícia i de solidaritat*, que el poble de l'Aliança és cridat a assumir envers tots els homes, de tots els pobles i nacions.

7. *Jesús refusa el poder opressiu i despòtic dels caps sobre les nacions (cf. Mc 10,42) i la seva pretensió de fer-se anomenar benefactors (cf. Lc 22,25), però no contesta mai directament les autoritats del seu temps [...]. Jesús, el Messies promès, ha combatut i derrotat la temptació d'un messianisme polític, caracteritzat pel domini sobre les nacions (cf. Mt 4,8-11; Lc 4,5-8).*

8. [...] Per a la construcció d'una societat pacífica i per al desenvolupament integral d'individus, pobles i nacions, la defensa i la promoció dels drets humans resulten essencials (Cf. PAU VI, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 1969 [...]*).

9. [...] La interdependència entre els homes i entre les nacions adquireix una dimensió moral i determina les relacions en el món actual des del punt de vista econòmic, cultural, polític i religiós.

II. CONCRECIIONS

A) POBLES

10. *També en les relacions entre pobles i Estats, les condicions d'igualtat i de paritat són el pressupòsit per a un progrés autèntic de la comunitat internacional* (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem en terris* [...]). Malgrat els avanços en aquesta direcció, cal no oblidar que encara hi ha moltes desigualtats i formes de dependència (Cf. CONCILI VATICÀ II, Const. past. *Gaudium et spes*, 84). *A una igualtat en el reconeixement de la dignitat de cada home i de cada poble, ha de correspondre la consciència que la dignitat humana només podrà ser protegida i promoguda de forma comunitària, per part de la humanitat sencera.* Només amb l'acció acordada dels homes i dels pobles interessats sincerament en el bé de tots els altres, es pot assolir una autèntica fraternitat universal (Cf. PAU VI, *Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides* [4 d'octubre de 1965], 5 [...]); per contra, el manteniment de condicions de gravíssima disparitat i desigualtat empobreix tothom.

11. [...] Molts germans necessitats esperen ajuda, molts oprimits esperen justícia, molts aturats esperen treball, molts pobles esperen respecte.

12. [...] A l'arrel de la pobresa de tants pobles hi ha també diverses formes de privació cultural i de manca de reconeixement dels drets culturals.

13. *Alguns pecats a més constitueixen pel seu objecte mateix una agressió directa al proïsme. Aquests pecats, en particular, es qualifiquen com a pecats socials* [...]. És social aquell pecat que «es refereix a les relacions entre les diverses comunitats humanes. Aquestes relacions no sempre estan en sintonia amb el disseny de Déu, que vol que al món hi hagi justícia, llibertat i pau entre els individus, els grups, els pobles» (JOAN PAU II, Exhort. ap. *Reconciliatio et poenitentia*, 16).

14. *Les conseqüències del pecat alimenten les estructures de pecat. Aquestes arrelen en el pecat personal i, per tant, sempre estan vinculades a actes concrets de les persones, que les originen, les consoliden i les fan difícils d'eliminar.* I és així com es reforcen, es difonen, esdevenen la font d'altres pecats i condicionen la conducta dels homes (Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1869). Es tracta de condicionaments i obstacles que duren molt més que les accions realitzades en el temps breu de la vida d'un individu i que interfereixen també en el procés de desenvolupament dels pobles, el retard o la lentitud del qual s'han de jutjar també des d'aquest aspecte (Cf. JOAN PAU II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36).

B) NACIONS¹

15. [...] Pau VI institueix, el 1967, la Comissió Pontifícia «*Iustitia et Pax*», realitzant un vot dels Pares Conciliars, en virtut del qual és «molt oportuna la creació d'algun organisme de l'Església universal que tingui la finalitat de sensibilitzar la comunitat dels catòlics per promoure el progrés de les regions més necessitades i la justícia social entre les nacions» (CONCILI VATICÀ II, Const. past. *Gaudium et spes*, 90).

16. La sobirania representa la *subjectivitat* (Cf. JOAN PAU II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15) d'una nació des del punt de vista polític, econòmic, social i àdhuc cultural. La dimensió cultural adquireix un gruix particular com a punt de força per la resistència als actes d'agressió o a les formes de domini que condicionen la llibertat d'un país: la cultura constitueix la garantia de conservació de la identitat d'un poble, expressa i promou la seva *sobirania espiritual* (Cf. JOAN PAU II, *Discurs a la UNESCO* [2 de juny de 1980], 14).

¹ Vegeu els números: 99, 165, 166, 179, 213, 244, 274, 342, 434, 435, 438, 483, 497, 500, 558 i 572 del *Compendi de Doctrina Social de l'Església*.

La sobirania nacional no és, però, un absolut. Les nacions poden renunciar lliurement a l'exercici d'alguns dels seus drets amb vista a un objectiu comú, amb consciència de formar una «família» (JOAN PAU II, Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació [5 d'octubre de 1995], 14 [...]), on han de regnar la confiança recíproca, el suport i el respecte mutus. Des d'aquesta perspectiva, mereix una atenta consideració la manca d'un acord internacional que afronti de manera adequada «els drets de les nacions» (Cf. JOAN PAU II, Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació [5 d'octubre de 1995], 6 [...]), la preparació del qual podria tractar de manera oportuna les qüestions relatives a la justícia i a la llibertat en el món contemporani.

17. [...] El Magisteri no va deixar d'assenyalar alguns factors indispensables per construir un renovat ordre internacional: la llibertat i la integritat territorial de totes les nacions, la tutela dels drets de les minories.

18. [...] El compromís del cristià en l'àmbit cultural s'oposa a totes les visions reductives i ideològiques de l'home i de la vida. El dinamisme d'obertura a la veritat és garantit, sobretot, pel fet que «les cultures de les diverses nacions són, en el fons, altres tantes maneres d'afrontar la qüestió sobre el sentit de l'existència personal» (JOAN PAU II, Carta enc. *Centesimus annus*, 24).

19. [...] «Cap país del món, cap sistema polític no pot pensar en el seu esdevenidor si no és a través de la imatge de noves generacions que adoptaran dels seus pares el patrimoni múltiple dels valors, dels deures i de les aspiracions de la nació a la qual pertanyen i de tota la família humana» (JOAN PAU II, Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides [2 d'octubre de 1979], 21 [...]).

20. [...] A la família són inculcats des dels primers anys de vida els valors morals, es transmet el patrimoni espiritual de la comunitat religiosa i el cultural de la nació. En ella es fa l'aprenentatge de les responsabilitats socials i de la solidaritat (Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 2224.).

21. [...] El treball es perfila com a obligació moral amb relació al proïsme, que és en primer lloc la pròpia família, però també la societat a la qual hom pertany, la nació de la qual hom és fill o filla.

22. [...] Cap forma expressiva de la sociabilitat –des de la família al grup social intermedi, a l'associació, a l'empresa de caràcter econòmic, a la ciutat, a la regió, a l'Estat, fins a la comunitat dels pobles i de les nacions– no pot eludir l'interrogant sobre el propi bé comú, que és constitutiu del seu significat i autèntica raó de ser de la seva mateixa subsistència (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*).

23. [...] Cal no oblidar l'aportació que tota nació té el deure de fer per una veritable cooperació internacional amb vista del bé comú de tota la humanitat, també per les generacions futures (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Mater et magistra*).

24. *El dret se situa com a instrument de garantia de l'ordre internacional* (Cf. PIUS XII, Carta enc. *Summi Pontificatus*), o de la convivència entre comunitats polítiques que individualment persegueixen el bé comú dels propis ciutadans i que col·lectivament han de tendir al de tots els pobles (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*, [...]), amb la convicció que el bé comú d'una nació és inseparable del bé comú de tota la família humana (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*).

25. [...] La realització plena del principi de la destinació universal dels béns requereix, doncs, accions a escala internacional i iniciatives programades per part de tots els països: «Cal trencar les barreres i els monopolis que deixen molts pobles al marge del desenvolupament, assegurar a tots –individus i nacions– les condicions bàsiques que permetin participar en el desenvolupament» (JOAN PAU II, Carta enc. *Centesimus annus*, 35).

26. [...] «El desenvolupament, o esdevé comú a totes les parts del món, o pateix un procés de retrocés àdhuc a les zones marcades per un progrés constant. Aquest fenomen és particularment

indicatiu de la naturalesa del desenvolupament autèntic: o hi participen totes les nacions del món, o no serà un veritable desenvolupament» (JOAN PAU II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis*, 17).

27. [...] La guerra és un «flagell» (LLEÓ XIII, *Al·locució al Col·legi dels Cardenals* [1899]) i no representa mai un mitjà idoni per resoldre els problemes que sorgeixen entre les nacions.

28. [...] «Una cosa és recórrer a les armes perquè els pobles siguin defensats legítimament, i una altra voler subjugar d'altres nacions [...]».

29. [...] És important que tots els debats sobre les polítiques demogràfiques prenguin en consideració el desenvolupament actual i futur de les nacions i de les regions.

30. [...] *En una societat pluralista, la laïcitat és un lloc de comunicació entre les diverses tradicions espirituals i la nació* (JOAN PAU II, *Discurs al Cos Diplomàtic* [12 de gener de 2004], 3).

C) GRUPS/ MINORIES

31. *A tots els pobles els correspon, en general, una nació, però per diverses raons no sempre els límits nacionals coincideixen amb els ètnics* (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*). *Sorgeix així la qüestió de les minories, que històricament ha originat no pocs conflictes. El Magisteri afirma que les minories constitueixen grups amb drets i deures específics.* En primer lloc, un grup minoritari té dret a la pròpia existència: «Aquest dret pot ser desatès de diverses maneres, fins als casos extrems en què és negat mitjançant formes manifestes o indirectes de genocidi» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 1989*, 5). A més, les minories tenen dret a mantenir la seva cultura, inclosa la llengua, com també les seves conviccions religioses, inclosa la celebració del culte. En la reivindicació legítima dels drets propis, les minories poder ser empeses a cercar una autonomia més gran o fins i tot la independència: en aquestes delicades circumstàncies, el diàleg i la negociació són el camí per assolir la pau. En tot cas, el recurs al terrorisme és injustificable i perjudicaria la causa que es vol defensar. Les minories tenen també deures que han de complir, entre els quals hi ha, sobretot, la cooperació al bé comú de l'Estat en el qual estan inserides. En particular, «un grup minoritari té el deure de promoure la llibertat i la dignitat de cada un dels seus membres i de respectar les opcions de tots els seus individus, àdhuc quan un decidís de passar a la cultura majoritària» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 1989*, 11).

32. *Els intents d'eliminació de grups nacionals, ètnics, religiosos o lingüístics sencers són delictes contra Déu i contra la humanitat i els responsables d'aquests crims han de ser citats a respondre'n davant de la justícia* (Cf. JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 1999*, 7 [...]). El segle XX ha estat marcat tràgicament per diversos genocidis: del dels armenis al dels ucraïnesos, del dels cambotjans als dels que s'han produït a l'Àfrica i als Balcans. Entre aquests destaca l'holocaust del poble hebreu, la Shoah: «els dies de la Shoah han senyalat una veritable nit en la història, registrant crims inaudits contra Déu i contra l'home» (JOAN PAU II, *Regina coeli* [18 d'abril de 1993], 3 [...]).

La comunitat internacional en conjunt té l'obligació moral d'intervenir a favor d'aquells grups la supervivència dels quals és amenaçada o els drets fonamentals dels quals són violats massivament. Els Estats, com a integrants d'una comunitat internacional, no poden restar indiferents: al contrari, si tots els altres mitjans a disposició es mostressin ineficaços, seria «legítim i àdhuc obligat comprometre's amb iniciatives concretes per desarmar l'agressor» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2000*, 11). El principi de la sobirania nacional no es pot esgrimir com a argument per impedir la intervenció en defensa de les víctimes (Cf. JOAN PAU II, *Discurs al Cos Diplomàtic* [16 de gener de 1993], 13 [...]). Les mesures adoptades s'han d'aplicar des del respecte ple del dret internacional i del principi fonamental de la igualtat entre els Estats.

La comunitat internacional també s'ha dotat d'un *Tribunal Penal Internacional* per castigar els responsables d'actes particularment greus: crims de genocidi, crims contra la humanitat, crims de guerra, crims d'agressió. El Magisteri no ha deixat d'encoratjar repetidament aquesta iniciativa (Cf. JOAN PAU II, *Angelus Domini* [14 de juny de 1998]).

D) DRETS DELS POBLES I DE LES NACIONS

33. *El camp dels drets de l'home s'ha estès als drets dels pobles i de les nacions* (Cf. JOAN PAU II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis*, 33 [...]): en efecte, «tot el que és cert per a l'home, també ho és per als pobles» (JOAN PAU II, Carta *En el cinquantè aniversari de l'inici de la Segona Guerra Mundial*, 8). El Magisteri recorda que el dret internacional «es fonamenta en el principi de l'igual respecte dels Estats, del dret a l'autodeterminació de cada poble i de la lliure cooperació amb vista al superior bé comú de la humanitat» (JOAN PAU II, Carta *En el cinquantè aniversari de l'inici de la Segona Guerra Mundial*, 8). La pau es fonamenta no tan sols en el respecte dels drets de l'home, sinó també en el respecte dels drets dels pobles, en particular el dret a la independència (Cf. JOAN PAU II, *Discurs al Cos Diplomàtic* [9 de gener de 1988], 7-8).

Els drets de les nacions no són sinó «els “drets humans” conreats a aquest nivell específic de la vida comunitària» (JOAN PAU II, *Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació* [5 d'octubre de 1995], 13). La nació té «un dret fonamental a l'existència»; a la «pròpia llengua i cultura, mitjançant les quals un poble expressa i promou la seva “sobirania” espiritual»; a «modelar la pròpia vida segons les tradicions pròpies, excloent, naturalment, tota violació dels drets humans fonamentals i, en particular, l'opressió de les minories»; a «construir el propi futur proporcionant a les generacions més joves una educació apropiada» (JOAN PAU II, *Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació* [5 d'octubre de 1995], 13). L'ordre internacional requereix un *equilibri entre particularitat i universalitat*, a la realització del qual són cridades totes les nacions, el deure primer de les quals és el de viure en actitud de pau, de respecte i de solidaritat amb les altres nacions.

E) ESTATS

34. [...] *La comunitat internacional és una comunitat jurídica fonamentada en la sobirania de cada Estat membre, sense vincles de subordinació que en neguin o en limitin la independència* (Cf. PIUS XII, *Al·locució de Nadal* [24 de desembre de 1939] [...]). Concebre així la comunitat internacional *no significa de cap manera relativitzar o banalitzar les característiques diferents i peculiars de cada poble, sinó afavorir-ne l'expressió* (Cf. JOAN PAU II, *Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació* [5 d'octubre de 1995], 9-10). La valoració de les diferents identitats ajuda a superar les diverses formes de divisió que tendeixen a separar els pobles i a fer-los portadors d'un egoisme d'efectes desestabilitzadors.

35. *Per realitzar i consolidar un ordre internacional que garanteixi eficaçment la convivència pacífica entre els pobles, la mateixa llei moral que regeix la vida dels homes ha de regular també les relacions entre els Estats: «lleï moral, l'observança de la qual ha de ser inculcada i promoguda per l'opinió pública de totes les nacions i de tots els Estats amb una unanimitat tal de veu i de força, que ningú no pugui gosar de posar-la en dubte o atenuar-ne el vincle obligatori»* (PIUS XII, *Radiomissatge de Nadal* [24 de desembre de 1941]). Cal que la *lleï moral universal*, escrita al cor de l'home, sigui considerada efectiva i inderogable com a expressió viva de la consciència que la humanitat té en comú, una «gramàtica» (JOAN PAU II, *Discurs a l'Assemblea General de les Nacions Unides per la celebració del 50è aniversari de la seva fundació* [5 d'octubre de 1995], 3) capaç d'orientar el diàleg sobre el futur del món.

F) COMUNITAT DELS POBLES I DE LES NACIONS; FAMÍLIA HUMANA/COMUNITAT INTERNACIONAL

36. *La convivència entre les nacions es fonamenta sobre els mateixos valors que han d'orientar la convivència entre els éssers humans: la veritat, la justícia, la solidaritat i la llibertat* (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*). L'ensenyament de l'Església, amb relació als principis constitutius de la comunitat internacional, demana que les relacions entre els pobles i les comunitats polítiques

trobin la seva regulació justa en la raó, en l'equitat, en el dret, en la negociació, alhora que exclou el recurs a la violència i a la guerra, a les formes de discriminació, d'intimidació i d'engany (Cf. PAU VI, *Discurs a les Nacions Unides* [4 d'octubre de 1965], 5).

37. *La centralitat de la persona humana i l'aptitud natural de les persones i dels pobles a estrènyer relacions entre ells són els elements fonamentals per construir una autèntica Comunitat internacional, l'organització de la qual ha de tendir a l'efectiu bé comú universal* (Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1911). Malgrat que l'aspiració a una autèntica comunitat internacional és molt estesa, la unitat de la família humana encara no troba la realització, perquè es veu obstaculitzada per ideologies materialistes i nacionalistes que neguen els valors de què és portadora la persona considerada integralment, en totes les seves dimensions, material i espiritual, individual i comunitària.

38. [...] El Papa -Pius XII- insisteix en la noció de dret natural, com a ànima de l'ordenament que s'instaura a escala tant nacional com internacional.

39. *El terrorisme s'ha de condemnar de la manera més absoluta. Manifesta un menyspreu total de la vida humana i cap motivació no el pot justificar, ja que l'home sempre és un fi i mai un mitjà.* Els actes terroristes colpeixen profundament la dignitat humana i constitueixen una ofensa a tota la humanitat: «Per això, hi ha un dret a defensar-se del terrorisme» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2002*). Aquest dret, però, no es pot exercir en un buit de regles morals i jurídiques, ja que la lluita contra els terroristes s'ha de fer amb el respecte dels drets de l'home i dels principis d'un Estat de dret (Cf. JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2004*, 8). La identificació dels culpables ha de ser provada degudament, perquè la responsabilitat penal sempre és personal i, per tant, no es pot estendre a les religions, a les nacions, a les ètnies, a les quals pertanyen els terroristes.[...] Cal també un compromís especial en el pla «polític i pedagògic» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2004*, 8) per resoldre, amb coratge i determinació, els problemes que, en algunes situacions dramàtiques, poden alimentar el terrorisme: «El reclutament dels terroristes, en efecte, és més fàcil en els contextos socials en què se sembla l'odi, els drets són conculcats i les situacions d'injustícia es toleren durant massa temps» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2002*, 5).

40. *El respecte universal dels principis que inspiren un «ordenament jurídic en harmonia amb l'ordre moral»* (JOAN XXIII, Carta enc. *Pacem in terris*) és una condició necessària per a l'estabilitat de la vida internacional. La cerca d'una estabilitat semblant ha afavorit l'elaboració gradual d'un dret de gents (Cf. PIUS XII, Carta enc. *Summi Pontificatus*) («ius gentium»), que es pot considerar «l'antecessor del dret internacional» (JOAN PAU II, *Discurs al Cos Diplomàtic* [12 de gener de 1991], 8).

G) ORGANITZACIONS INTERGOVERNAMENTALS

41. *L'Església acompanya el camí cap a una autèntica «comunitat» internacional, que va assumir una direcció precisa amb la institució de l'Organització de les Nacions Unides el 1945:* aquesta Organització «ha contribuït notablement a promoure el respecte de la dignitat humana, la llibertat dels pobles i l'exigència del desenvolupament, preparant el terreny cultural i institucional sobre el qual construir la pau» (JOAN PAU II, *Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2004*, 7). La doctrina social, en general, considera positivament el rol de les organitzacions intergovernamentals, en particular d'aquelles que operen en sectors específics (Cf. JOAN XXIII, Carta enc. *Mater et magistra* [...]), si bé expressa reserves quan afronten els problemes de manera incorrecta (Cf. JOAN PAU II, *Missatge a la senyora Nafis Sadjk, secretària general de la Conferència Internacional sobre Població i Desenvolupament* [18 de març de 1994] [...]). El Magisteri recomana que l'acció dels organismes internacionals respongui a les necessitats humanes en la vida social i en els àmbits rellevants per a la convivència pacífica i ordenada de les nacions i dels pobles (Cf. CONCILI VATICÀ II, Const. past. *Gaudium et spes*, 84).